

САЛЫҚ ЗИМАНОВ 100 ЖЫЛ

«САЛЫҚ ЗИМАНОВ: ҒАЛЫМ, АЗАМАТ,
МЕМЛЕКЕТ ЖӘНЕ ҚОҒАМ ҚАЙРАТКЕРІ»

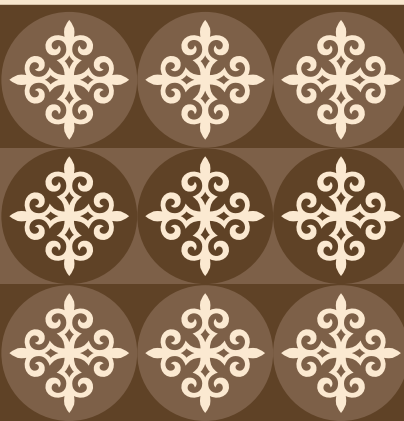
Республикалық ғылыми-тәжірибелік
конференцияның материалдары

Нұр-Сұлтан, 19 ақпан 2021 ж.

«САЛЫҚ ЗИМАНОВ: УЧЕНЫЙ, ГРАЖДАНИН,
ОБЩЕСТВЕННЫЙ И ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
ДЕЯТЕЛЬ»

Материалы республиканской
научно-практической конференции

Нур-Султан, 19 февраля 2021 г.

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева

**«САЛЫҚ ЗИМАНОВ: ҒАЛЫМ, АЗАМАТ, МЕМЛЕКЕТ
ЖӘНЕ ҚОҒАМ ҚАЙРАТКЕРІ»**

Республикалық ғылыми-тәжірибелік конференцияның материалдары
Нұр-Сұлтан, 19 ақпан 2021 ж.

**«САЛЫҚ ЗИМАНОВ: УЧЕНЫЙ, ГРАЖДАНИН, ОБЩЕСТВЕННЫЙ
И ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ДЕЯТЕЛЬ»**

Материалы республиканской научно-практической конференции
Нур-Султан, 19 февраля 2021 г.

**РЕДАКЦИЯЛЫҚ АЛҚА
РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ**

Төраға (Председатель):

Сыдықов Е.Б., ҚР ҰҒА академигі, тарих ғылымдарының докторы, профессор
мүшелері (члены):

Оңғарбаев Е.Ә., заң ғылымдарының докторы, профессор
Мерзадинова Г.Т., техника ғылымдарының докторы, профессор
Қозыбаев И.М., тарих ғылымдарының докторы, профессор
Сматлаев Б.М., заң ғылымдарының докторы, профессор
Нұрмағамбетов А.М., заң ғылымдарының докторы, профессор
Тлепина Ш.В., заң ғылымдарының докторы, профессор
Сембекова Б.Р., заң ғылымдарының кандидаты, доцент
Сақтағанова И.С., заң ғылымдарының кандидаты, доцент

Бас редактор (Главный редактор):

Абдрасулов Е.Б., заң ғылымдарының докторы, профессор

Жауапты редакторлар (ответственные редакторы):

Дауталиев Қ.Н., заң ғылымдарының кандидаты
Женисов С.К., заң ғылымдарының магистрі

Салық Зиманов: ғалым, азамат, мемлекет және қоғам қайраткері: республикалық ғылыми-тәжірибелік конференциясының материалдары / Абдрасулов Е.Б., Дауталиев Қ.Н., Женисов С.К. – Нұр-Сұлтан: Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, 2021. – 242 б.

Салық Зиманов: ученый, гражданин, общественный и государственный деятель: материалы республиканской научно-практической конференции. / Абдрасулов Е.Б., Дауталиев Қ.Н., Женисов С.К. – Нур-Султан: ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, 2021. – 242 с.

ISBN 978-601-337-529-8

Жинақта 19 ақпан 2021 жылы Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінде өткен «Салық Зиманов: ғалым, азамат, мемлекет және қоғам қайраткері» атты республикалық ғылыми-тәжірибелік конференциясының материалдары жарияланып отыр.

Басылым ғылым және тәжірибе қызметкерлеріне, оқытушыларға, PhD докторанттар мен студенттерге, сондай-ақ ҚР ҰҒА академигі С.З. Зимановтың мұрасына қызығушылық танытқан жалпы жұртқа арналады.

В сборнике представлены доклады и выступления участников Республиканской научно-практической конференции «Салық Зиманов: ученый, гражданин, общественный и государственный деятель», состоявшейся в Евразийском национальном университете имени Л.Н.Гумилева 19 февраля 2021 года.

Издание адресовано научным и практическим работникам, преподавателям, PhD докторантам и студентам, а так же для всех, кто интересуется наследием академика НАН РК С.З.Зиманова.

ӘОЖ 340
КБЖ 65

ISBN 978-601-337-529-8

© Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, 2021
© ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, 2021

**Мазмұны
Содержание**

<i>Предисловие к материалам республиканской научно-практической конференции.....</i>	6
--	---

**1-бөлім. Конференция қатысушыларына арналған құттықтаулар
Часть 1. Приветствия участникам конференции**

<i>Тоқаев Қ.К.</i>	Қазақстан Республикасы Президентінің құттықтау сөзі.....	11
<i>Тогжанов Е.Л.</i>	Қазақстан Республикасы Премьер-Министрі орынбасарының құттықтау сөзі.....	12
<i>Мәми Қ.Ә.</i>	Қазақстан Республикасы Конституциялық Кеңесі Төрағасының құттықтау сөзі.....	15
<i>Асанов Ж.Қ.</i>	Қазақстан Республикасы Жоғарғы Соты Төрағасының құттықтау сөзі.....	16
<i>Дәуленов М.М.</i>	Қазақстан Республикасы Білім және ғылым вице-министрінің құттықтау сөзі.....	18
<i>Бекетаев М.Б.</i>	Қазақстан Республикасы Әділет министрінің құттықтау сөзі.....	20
<i>Құл-Мұхаммед М.А.</i>	Қазақстан Республикасы Парламенті Сенаты депутатының құттықтау сөзі	22
<i>Жұрынов М.Ж.</i>	Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясы Президентінің құттықтау сөзі	24
<i>Абдолла С.Ж.</i>	Қазақстан Республикасы Судьялар одағы Төрағасының құттықтау сөзі.....	26

**2-бөлім. Ғылыми баяндамалар
Часть 2. Научные доклады**

<i>Сыдықов Е.Б.</i>	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті КЕАҚ Басқарма төрағасы-ректорының кіріспе сөзі.....	30
<i>Сұлтанов Қ.С.</i>	Академик Салық Зимановтың заңшығарушылық қызметке қосқан үлесі.....	32
<i>Абдильдин Ж.М.</i>	Салық Зиманов – выдающаяся целостная личность.....	33
<i>Сабыкенов С.Н.</i>	Академик С.З. Зиманов - выдающийся учёный-юрист современности, основатель юридической науки и юридического образования Казахстана.....	36
<i>Алимбеков М.Т.</i>	Ұлағатты ұстаз туралы сөз.....	38
<i>Дулатбеков Н.О.</i>	Салық Зиманов мұрасының өміршеңдігі туралы.....	42
<i>Шапақ У.</i>	Салық Зимановтың конституциялық құндылықтар туралы көзқарастары.....	44
<i>Сәрпеков Р.Қ.</i>	Өнегелі өмір.....	46

<i>Ударцев С.Ф.</i>	Академик С.З. Зиманов: основные направления научных исследований (из истории юридической науки).....	50
<i>Нурғалиева Е.Н.</i>	Положение наемных работников на предприятиях с иностранными инвестициями.....	56
<i>Тлепина Ш.В.</i>	Труды академика Зиманова С.З. как мировоззренческая и методологическая основа историко-правовых исследований.....	61
<i>Абдрасулов Е.Б.</i>	Вопросы национальной государственности и государственного суверенитета в политико-правовых воззрениях академика С.З. Зиманова.....	74
<i>Нурмагамбетов А.М.</i>	Академик С.З.Зиманов о проблемах государственности в истории Казахстана.....	80
<i>Ахпанов А.Н.</i>	Компаративно-правовое исследование свидетельского иммунитета.....	84
<i>Ибрагимов Ж.И.</i>	Академик С.Зимановтың билер соты туралы идеялары.....	88
<i>Шангирбаева Б.Ю.</i>	Свобода выражения мнения в кочевой цивилизации казахов. Некоторые взгляды академика С.З. Зиманова.....	95
<i>Балтабаев К.Ж.</i>	Имущественные наказания в уголовном праве.....	98
<i>Дауталиев Қ.Н.</i>	Абайтану және құқықтаным: академик Салық Зиманов зерттеулерінің ізімен.....	103
<i>Сақ Қ.Ө., Ертасова Г.Қ.</i>	Зиманов – көсемсөз зергері.....	110
<i>Арыстамбаева С.А.</i>	Салық Зиманов – юрист и философ.....	114
<i>Канатов А.К.</i>	Место Декларации о государственном суверенитете в системе законодательства Республики Казахстан: правовой анализ.....	115
<i>Габдулина Б.А.</i>	Академик Салық Зиманов – ғасырлар тоғысындағы тарихи тұлға.....	118
<i>Баймолдина С.М.</i>	Академик НАН РК Салық Зиманович Зиманов – величайший ученый современности.....	127
<i>Балғынтаев А.О.</i>	Салық Зимановтың құқық қорғау және сот органдарын жетілдіру жөніндегі кейбір көзқарастары.....	130
<i>Мергембаева Н.Б.</i>	Институт биев в уголовном судопроизводстве на современном этапе.....	133
<i>Бексултанова Р.Т.</i>	Суд биев как демократический институт отправления правосудия в современном Казахстане.....	137
<i>Даурембеков Е.Қ.</i>	Қазақстандағы медиация институтының қазіргі жағдайы мен даму келешегі.....	139
<i>Абдилов К.С.</i>	Споры и конфликты в древнем обществе, происхождение судов.....	142
<i>Нурмагамбетова С.Б.</i>	От «бонапартизма» к «авторитаризму», или особенности становления французского конституционализма.....	146
<i>Сейдеш Б.Б., Мурзағалиев Е.Ч.</i>	Қазақстан Республикасының егемендігі мен мемлекеттік тәуелсіздігін қамтамасыз етудегі академик С.Зимановтың халықаралық құқыққа қосқан жекелеген үлесі.....	151
<i>Джигитова Р.Н., Симанова Г.Т.</i>	Салық Зиманов – ұлтымыздың мақтанышы, заң ғылымдарының тірегі.....	154

<i>Салауатов М.С., Маханова А.С.</i>	Салық Зиманұлы Зиманов – ғұлама заңгер, ұстаз, қайраткер.....	157
<i>Тоқабаетаева Б.М.</i>	Халқының абыз ақсақалы.....	159
<i>Кемербай Р.А.</i>	Әділдік және философия.....	164
<i>Оңланбетова Ғ.</i>	Заң ғылымының корифейіне – 100 жыл.....	166
<i>Губайдуллин М.Г.</i>	Заңгер заңгер Салық Зиманов шығармаларының ерекшеліктері.....	167
<i>Мырзатаев Н.Д.</i>	Жоғары заң білімін беруді жетілдіру барысында С. Зимановтың алатын орны.....	171
<i>Қарабаев Ф.Ж.</i>	С. Зимановтың құқық саласындағы ұйымдастырушылық қызметінің кейбір көріністері.....	175
<i>Каржаубаев С.С.</i>	К проблемным вопросам юридического образования.....	178
<i>Өмірзақов П.Қ.</i>	Қазақстан Республикасында қоршаған ортаны орғауды экономикалық реттеуді жетілдіруде шетелдердің тәжірибесін қолдану.....	183
<i>Омарова Б.А.</i>	Административные процедуры в сфере недропользования в свете принятия нового административного процедурно- процессуального кодекса Республики Казахстан.....	186
<i>Капсаямова С.С., Капсаямов К.Ж.</i>	Анализ правового состояния организации государственного аудита и финансового контроля Республики Казахстан.....	191
<i>Бердібаев Н.М.</i>	Халық үніне құлақ асатын университеттен халық үніне құлақ асатын мемлекетке.....	195
<i>Жадауова Ж.А.</i>	К вопросу о совершенствовании законодательства Республики Казахстан в сфере официальной помощи развитию.....	202
<i>Жунусбекова А.Ж.</i>	Су ресурстары саласындағы халықаралық ұйымдардың қызметі.....	208
<i>Майшекина Э.С., Амерханова И.К.</i>	Қазақстан Республикасында ішкі көші-қон үрдісін құқықтық реттеудің жетілдіру жолдары.....	212
<i>Найманбай А.Р., Жусипова Б.А.</i>	Академик С.Зиманов еңбектеріндегі адами құндылықтар мен руханият мәселесі.....	218

3-бөлім. Конференция фотолары
Часть 3. Фотографии конференции

Академик Зиманов С.З. атындағы аудиторияның тұсаукесері Открытие кабинета имени академика С.З.Зиманова.....	222
Конференцияның жалпы отырысы Пленарное заседание конференции.....	225
Ұйымдастыру сәтінен Организационные моменты.....	233

4-бөлім. Республикалық ғылыми-тәжірибелік конференцияның ұсынымдары
Часть 4. Рекомендации республиканской научно-практической конференции

Қазақ тілінде	238
Орыс тілінде.....	240

Модератором мероприятия был декан юридического факультета Казахского Национального университета им.Аль-Фараби, доктор юридических наук, профессор Байдельдинов Даулет Лайыкович. На торжественном мероприятии с приветственным словом выступила директор Национальной библиотеки РК Оспанова Бакытжамал Каирбековна.

В мероприятии, также выступили: руководитель Администратора судов города Алматы Ержан Кайруллаевич Кожакметов, директор Департамента культуры города Алматы Данияр Абзалиденович Алиев, доктор юридических наук, профессор Салахиден Нурсариевич Сабикенов, доктор юридических наук, профессор, академик НАН РК Майдан Кунтуарович Сулейменов, доктор исторических наук, профессор Ильяс Манашевич Козыбаев, дочь Салыка Зиманова Гульжамал Салыковна Зиманова и другие. В своих выступлениях они поделились воспоминаниями о Салыке Зиманове и выразили свои теплые пожелания.

В рамках мероприятия в Диссертационном зале Национальной библиотеки РК были организованы информационный стенд «Салык Зиманов – заң ғылымының алыбы» и книжная выставка «Ғұлама заңгер, ұстаз, қайраткер» из фонда библиотеки на казахском, русском и английском языках.

В праздничном мероприятии приняли участие ветераны и ведущие юристы, правоведы Казахстана, представители акимата города Алматы, преподаватели вузов, родственники и близкие С. Зиманова, а также представители СМИ.

Салык Зиманович Зиманов оставил большой неизгладимый след в юридической науке и образовании Республики Казахстан, который будет изучаться будущими поколениями.

Список использованных источников

1. Вестник Евразийского национального университета им. Л.Н Гумилева. Серия Юридические науки. 2011 №1 (7). – С. 35-38.
2. Официальный сайт национальной библиотеки Республики Казахстан. Состоялось мероприятие, посвященное присвоению имени Салыка Зиманова Залу диссертаций Национальной библиотеки РК. Ссылка на сайт: https://www.nlrk.kz/index.php?option=com_content&view=article&id=2368:sostoyalas-meropriyatiya-posvyashchennoe-prisvoeniuyu-imeni-salyka-zimanova-zalu-dissertatsij-natsionalnoj-biblioteki-rk&catid=34&lang=ru&Itemid=127.

САЛЫҚ ЗИМАНОВТЫҢ ҚҰҚЫҚ ҚОРҒАУ ЖӘНЕ СОТ ОРГАНДАРЫН ЖЕТІЛДІРУ ЖӨНІНДЕГІ КЕЙБІР КӨЗҚАРАСТАРЫ

БАЛҒЫНТАЕВ Асет Оралгазыевич

*PhD докторы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
заң факультетінің декан орынбасары, Нұр-Сұлтан*

Андатпа. Мақалада академик Салық Зиманұлы Зимановтың құқық қорғау және сот органдарын жетілдіру бойынша кейбір ғылыми көзқарастарына талдау жасалған.

Аннотация. В статье приведен анализ некоторым научным взглядам академика Салык Зимановича Зиманова касательно совершенствования правоохранительных и судебных органов.

Еліміздің біртуар ұлдарының бірі болып академик, заң ғылымдарының докторы, профессор Салық Зиманұлы Зиманов табылатыны анық. 2021 жылдың ақпан айында ұлағатты ұстаз, құқықтанушы - ғалым 100 жасқа толар еді.

Қазақстандық заң ғылымы мен білімінің негізін салушылардың бірі бола тұра, құқық қолдану тәжірибесін жетілдіруге қосқан үлесі мен заң шығару қызметінде атқарған қызметі баршаға мәлім. Мұндай азаматтар өмірдің сан қырлы ауыртпалықтарын бастан кешіп, өз еліне деген сүйіспеншілігі мен отанға шын берілгендік қасиеттерінен айырылмауы болашақ жас ұрпаққа өнеге, үлгі болып табылады.

Академик С.З. Зимановтың ғылыми еңбектері, ойының тереңдігі елімізде болған түрлі құқықтық құбылыстарға конструктивті, объективті және ғылыми тұрғыда негізделген салмақты пікірлері бүгінгі күнге дейін өз өзектілігін жоғалтқан емес.

Құқықтанушы-ғалым ретінде ұлы ғұламаның отандық құқық қорғау жүйесін жетілдіруге қатысты көзқарастары ерекше қызығушылық тудырады, солардың кейбіреулеріне тоқталуды жөн көрдік.

Себебі өткен жылдары құқық қорғау органдары мен сот жүйесі саласында көптеген жаңғыру процестері орын алды. Олар еліміздің құқықтық дамуының бағдарламалық құжаттарында анықталып, осы салаларды дамытуға түрткі болды. Бірақта 90 жылдарда айтылған академик С.З. Зимановтың бірқатар идеялары тек қана соңғы жылдары іске асты деуге болады.

Академик Салық Зиманов құқық қорғау органдарының қызметін теория жүзінде ғана білген жоқ, ол өмірінің бір кезеңін прокуратура органдарымен байланыстырып, онда тергеуші, аға тергеуші және ерекше маңызды істер жөніндегі тергеуші қызметін атқарды [1].

Тәуелсіздіктің алғашқы жылдары қылмыстылықтың деңгейі күрт өскен кезде С.З. Зиманов құқық қорғау органдарын рөлін арттыру мен олардың қызметінің нәтижелігін жетілдіру туралы көзқарас білдірді [2]. Сол кезде жүргізілген шаралар ведомстволық мүдделерді көздеп, ешбір нәтиже бермеді деген пікір айтты.

Бұл ретте айтарымыз құқық қорғау органдарының қызметін жетілдіру бүгінде жалғасын табуда. Тәуелсіздіктің 30 жылы аралығында бұл салада көптеген өзгерістер орын алды. Әрине, қоғамдық қатынастардың, экономиканың дамуы, цифровизация өз ізін қалтырмай өтпеді. Қылмыстылықтың жаңа түрлері, сапалық құрылымы өзгеріп, жетілдірілді. Ал бұл өз кезегінде онымен күрес жүргізудің жаңа тәсілдерін қолдануды талап етеді. Ведомстволық бағыныштылық, мүдде түсініктері жойылған емес.

Қазірдің өзінде Қазақстан Республикасының 2025 жылға дейінгі ұлттық даму жоспарының 3 міндетін орындау мақсатында [3] сотқа дейінгі тергеу органдарының, прокуратура мен соттың өкілеттіктері мен жауапкершілік аймағын нақты анықтайтын қылмыстық процесті қалыптастыру бойынша жұмыстар жүргізілуде. Бұған айтарымыз реформалардың нәтижелері бұл өзгерістерді жасауға түрткі болған негізгі ізгі идеялар - азаматтардың конституциялық құқықтары мен бостандықтарын қорғау, қылмыстық қудалаудың сапасын арттыру мен сот төрелігін сотпен іске асыруды іс жүзінде қамтамасыз етеді деген ойдамыз.

Оның артықшылықтары мен кемшіліктерін уақыт көрсетер.

Академик С.З. Зиманов қазақтың әдеттегі құқығына, билер соттына ғылыми қызығушылық көрсетіп, көптеген іргелі еңбектер жазды. Отандық сот жүйесін жетілдіру мәселелері ұлы ғалымның қаламына түрткі болды. Құқықтық реформаны іске асырушылардың бірі ретінде сот органдарына үлкен жауапкершілік пен міндет жүктеледі деген ойды сақтанды.

Тәуелсіздік жылдары жаңа нарықтық қатынастарға негізделген мемлекетіміздің бірінғай сот жүйесі қалыптастырылды. Бүгінде бизнес ортаны қорғауда сот органдарынан үлкен үміт күтілуде. Бұл салада сот органдарының қызметі тиімді іске асуда деп айтуға болады. Мысалға, Дүние жүзілік банктің Doing Business рейтингісі бойынша Қазақстан 2020 жылдың қорытындылары бойынша «Контрактілердің орындалуын қамтамасыз ету» индикаторы аясында 4 орынды бірнеше жыл бойы сақтап келеді [4].

Дегенменде, сот жүйесі тарапына қоғамда көп сын айтылады. Халықтың сенімін сот органдарына арттыру бойынша жұмыс жалғасын табуда.

Осы тұрғыда академик С.З. Зимановтың сот органдарына қатысты көзқарастары жаңа сипат алууда. Мәселен:

Біріншіден, соттар тек қана сот төрелігі органдары болуы тиіс - деген пікірі [2].

Бұл мәселе қазірдің өзінде де өзектілігін жоғалтпаған көзқарас. Қазақстан Республикасының Жоғарғы Соты мен жергілікті соттар тек қана сот төрелігін жүзеге асыруы тиіс. Барлық материалдық-техникалық қамтамасыз ету сұрақтары Қазақстан

Республикасының Жоғарғы Сотының жанындағы Соттардың қызметін қамтамасыз ету департаментіне (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының аппараты) жүктелген. Бұнымен судьялардың тәуелсіздігін қамтамасыз етуге бағытталған нақты қадам жасалды.

Бірақта тәжірибе жүзінде жергілікті судьялардың сот төрағаларына тәуелділігі әлі күнге дейін сақталуда.

Барлық кадрлық қамтамасыз ету сұрақтары, судья лауазымына конкурс, біліктілік емтиханы және судьялардың тәртіптік жауаптылығы туралы мәселелерді қарау Қазақстан Республикасының Жоғарғы Сот Кеңесіне берілген болатын.

Жоғарғы Сот Кеңесі судья лауазымына кандидаттардан біліктілік емтиханның шетел мемлекеттердің озық тәжірибесіне сүйене отырып өткізуді жетілдіруге бағытталған кешенді, қазіргі өмір талаптарына сәйкес келетін ұйымдастырушылық, заңи шаралар жүргізіп, бүгінде оны іске асыруда.

Екіншіден, кең конкурстық негізде судья лауазымдарына кандидаттарды іріктеу тиянақты және көп тосқауылды болуы тиіс - деген көзқарасы [2].

Жоғарыда айтылғандай, Жоғарғы Сот Кеңесі еліміздің судьялар корпусын қалыптастыратын бірден бір мемлекеттік орган болып табылады. 2015 жылдың 4 желтоқсанында Қазақстан Республикасының Жоғарғы Сот Кеңесі туралы Қазақстан Республикасының жаңа заңы қабылданды [5]. Бұл заңның қабылдануы судьялар корпусын қалыптастырудағы жаңа кезеңнің басталуына түрткі болды.

Ендігі кезекте судьялыққа кандидаттарды іріктеу тәртібі жетілдіріліп, өзгертілді. Бұған дейін біліктілік емтиханы заңнаманы білу бойынша тест тапсыру және құқықтық сұрақтар бойынша есептер шығарудан тұрды. 2019 жылдан бастап судья лауазымына кандидаттардан біліктілік емтиханың қабылдау күшейтіліп бірнеше кезеңдер құрылды. Яғни, ең алдымен үміткер психолог мамандардың қатысуымен *психологиялық тестілеуден* өтіп, кейін түрлі құқық салалары бойынша *компьютерлік тест* тапсырады. Іріктеудің жаңалығының бірі болып бұрын болмаған *жазбаша эссе* табылады. Оны жазудың мақсаты үміткердің сауаттылығының жалпы деңгейі мен өзінің ойын логикалық дұрыс жеткізе білуді анықтау. Келесі кезең *кейстік есептерді шешу*, яғни өмірде болған немесе болуы мүмкін бір жағдайға дұрыс құқықтық баға беру. Бұл кезеңді сәтті өткен үміткер біліктілік комиссиясына *әңгімелесуге* жіберіледі. Онда үміткердің коммуникативтік және кәсіби дағдылары анықталынады. Кеңестің шешімі бойынша *полиграфологиялық зерттеу* жүргізілуі мүмкін.

Міне, осындай көп тосқауылды іріктеуді жасаудың нәтижесінде судья лауазымына тек қана лайықты азаматтар өтеді деген үміт орнымақшы. Бұл идея әрбір кезде өзекті болып табылады. Бүгіннің өзінде осындай күрделі іріктеуден өтушілер саны аз болуда. Қазақстан Республикасының Жоғарғы Соты мен Жоғарғы Сот Кеңесі мемлекеттік органдар мен сот жүйесінің қызметкерлерін ғана емес жеке меншік ұйымдарында, ұлттық компанияларда және т.б. салада қызмет атқаратын білікті заңгерлерді судьялыққа тарту бойынша бағытты ұстануда.

Бұл айтылған мәселелер өткен ғасырдың 90 жылдары академик С.З. Зимановтың түрлі еңбектері мен жазбаларында көрініс тапқан сұрақтардың біразы ғана. Сол кезде білдірілген ойлары арқылы біз академик Салық Зимановтың көреген ғалым екендігін аңғарамыз. Осы жағынан алғанда академиктің көптеген идеялары мен көзқарастарын жас заңгерлерді тәрбиелеу жолында кеңінен насихаттау, түсіндіруді талап етеді.

Ежелден айтылып келе жатқан: «Жақсының аты, ғалымның хаты өлмейді» - деген дана сөз, академик Салық Зиманұлы Зимановтың тұлғасымен байланыстыруға болатын бірден-бір мысал. Осы орайда, ұлы ғалымның тұлғасы мен шығармашылығы ел жадысында мәңгілік сақталады!

Пайдаланылған әдебиеттердің тізімі

1. Салық Зиманұлы Зиманов // <https://kk.wikipedia.org>

2. Салық Зиманов: Полное собрание сочинений. 10 томов. Алматы. «Медиа-копорация «ЗАҢ», 2009. VIII Том. - 480 стр.
3. Қазақстан Республикасының 2025 жылға дейінгі ұлттық даму жоспары // <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/U1800000636>
4. Қазақстан в рейтинге «Doing Business»// https://egov.kz/cms/ru/articles/doing_business_rk
5. Қазақстан Республикасының Жоғары Сот Кеңесі туралы 2015 жылғы 4 желтоқсандағы Қазақстан Республикасының Заңы // <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1500000436>

ИНСТИТУТ БИЕВ В УГОЛОВНОМ СУДОПРОИЗВОДСТВЕ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

МЕРГЕМБАЕВА Нургуль Бергалиевна

*кандидат юридических наук, доцент кафедры уголовно-правовых дисциплин,
Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева, Нур-Султан*

***Аннотация.** В данной статье рассматриваются схожие признаки уголовного судопроизводства традиционного казахского права и современного законодательства РК. Так, простодушие, доброта и близость к своему народу, присущие институту биев, являлись оплотом казахского правосудия.*

***Андатпа.** Мақалада дәстүрлі қазақ құқығы мен Қазақстан Республикасының заңнамасындағы қылмыстық сот өндірістің ұқсас белгілері қаралып отыр. Билер институтының халыққа жақындығы, қарапайымдылығы және адамгершілік нормаларына қанықтығы қазақ әділсотының негізі болды.*

Судебная реформа, проводимая у нас в стране, все чаще вызывает интерес к истории становления национального правосудия, его основным этапам совершенствования.

Нашими современниками всё глубже изучается традиционное казахское право, обычаи и правовые институты, осуществлявшие судебные функции. Кроме того, отдельные институты кочевого общества сегодня стали применяться на практике. Они не просто плавно выстраиваются в единую систематизированную структуру современных отношений, но занимают определенные позиции в общественной жизни.

Это вполне объяснимо: ее успех, а равным образом успех государственно-правовых реформ в целом, в известной мере связан, а возможно, и зависит от того, насколько нынешние преобразовательные планы учитывают отечественный исторический опыт и уроки прошлых кардинальных изменений политико-правовых институтов. Ведь наибольшей стабильностью, как об этом свидетельствует всемирная история, обладают такие государственно-правовые институты, которые опираются на национальные традиции, на историю народа в части обеспечения правосудия.

Традиционной формой организации и функционирования судебной власти в казахском кочевом обществе был институт биев. Кочевая жизнь казахов, способы хозяйствования, суровые условия обеспечения жизнедеятельности, высокие морально-этические принципы духовной культуры казахов выработали своеобразную организацию отправления правосудия и породили суд биев, осуществляемый в соответствии с обычным правом.

Академик С. Зиманов, характеризуя природу казахского обычного права, пишет: «Казахское обычное право было максимально приближено к самому народу, максимально передавало логику его жизни и в значительной степени выражало извечную духовную суть человека и его устремлений независимо от стадий его совершенства и развития» [1, 27].

В казахском кочевом обществе носителем и хранителем ценностей, обычаев и права выступал неподкупный судья, мудрец и оратор – бий. Особенностью механизма жизнедеятельности и внутренней организации казахского общества являлось специфическое положение этой особой группы людей. Им принадлежало авторитетное слово при определении и установлении действующих норм [2, 14]. Они руководствовались тем непререкаемым правилом, что святая их обязанность – быть ближе к своему народу и в тесном контакте с ним любой ценой сохранить мир и покой, укрепляя и развивая в народе нравственную чистоту и величие.